

Független jogi szakmai vélemény

az ún. holokauszt-tagadást tiltó törvény alkotmányjogi megfelelőségéről

Bevezetés

Humanista alapállású kötelességként vállaltam, hogy független (köz)jogi szakmai véleményt készítek a közIránytű nevű internetes portál felkérésére. Arról, amelynek kulcsa a kihirdetés alatt álló, a holokauszt-tagadást pönalizáló normaszöveg (a továbbiakban: Tv.), mely a következő:

„Btk 269.§ c) /sic!/"

Aki nagy nyilvánosság előtt a holokauszt áldozatának méltóságát azáltal sérti, hogy a holokauszt tényét tagadja, kétségbe vonja, vagy jelentéktelen színben tünteti fel, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. /Forrás: az index internetes portál!/

A közIránytű - csakúgy, mint több más megszólaló, kommentáló – szembesítette ezt a büntetőjogi normát az Alkotmánybíróság (AB) ama határozatával (ABH 1992., 167, 179.), mely a 90-es évek elején a vélemény-nyilvánítási szabadság kitüntetett, plurális demokráciában „anyajogi” szerepét jelenítette meg. Ebből következően pedig az AB ennél a kommunikációs alapjognál csak külső korlátot ismert el, a beszéd tartalmára tekintettel nélkül. Utalt a közIránytű az AB által rendszeresített alapjogi tesztre is, majd így összegezte kérdéseit:

"Kell-e tartania egy átlagembernek attól, hogy egy baráti körben, oktatás során vagy épp internetes fórumokon (de már nagy nyilvánosság előtt) történő vitákban, tudományos, történelmi témájú beszélgetésekben legjobb szándéka ellenére is a törvényben meghatározott büntetést követi el?"

Kiegészítő kérdés:

„Kérdés tehát, hogy jogos-e a felvetett aggály az új törvényi rendelkezéssel kapcsolatban a fentiek ismeretében? Arányos lehet-e ez a felállított korlát a holokauszt-tagadással esetlegesen megvalósított jogsérelemmel, és vajon kizárja-e azt, hogy valaki más, hasonló súlyú történelmi eseményhez hasonlítsa?"

A témával kapcsolatos sajtó-polémia - ez idő szerint - nélkülözi azt a pluralitást, amit pedig lobogtatni, számon kérni, tértől és időtől függetlenül óvni szokott a jogvédő igyekezet. Ennek során értő figyelmet, korrekt elemzést és egybevetést nem kapott az AB 14/2000 (V.12.) AB határozata, de megbicsaklottak a jogszabály-értelmezés, azaz a jog olvasásának, tartalma kifejtésének közkeletű, elemi szabályai is. Azért is furcsa ez, mert az államfő a törvény kihirdetéséről szóló döntését éppen a 2000. évi AB határozatra alapozva hozta meg: felhívva rá a figyelmet. /Megjegyzendő: a jelenlegi köztársasági elnök, mandátumának lejártá folytán már nem vett részt a 2000. évi 14-es számú AB határozat meghozatalában, miként ugyanezen okból nem volt alkotmánybírói közreműködő a témához kapcsolódó, 2001. február 12-én kelt, 33/E/2000. AB határozat meghozatalában sem./

Alkotmányjogi analízis: kivonatok az adekvát AB határozatokból a Tv. mellett

1)Jogi értelemben a Tv., a 14-es AB határozat a **ius specialis** viszonyában vannak az Alkotmány 61. §-sához, és az annak értelmezését általában kifejtő „anyajogi” AB határozathoz képest. A ius specialis, mint fontos, **sajátos kivétel, felülírja, s megelőzi**

az általános normát: az AB határozat tekintetében is, ami különleges negatív jogalkotásnak minősül. Az AB a normák tekintetében sajátos precedens-bíró, mely szerint egy, sőt kettő, a 2000. évek során hozott határozata akár szoros kivételként is, szintén felülírja az 1992. évi. Jobb lenne, ha ezt a jogbiztonság érdekében az AB mindig nyilvánvalóvá is tenné, pl. ekként: *itt meg itt eltértem a korábbi határozatomtól, méghozzá ezért meg ezért.* De ennek elmaradása nem alaphiba, hanem szépséghiba.

2) A 14-es AB határozat /beszédes különvéleménnyel/ kardinális súlyú megállapításokat tesz, 27 oldalon keresztül. Vitán felüli tényként, támogatólag idézi az önkényuralmi ... Btk-tényállás indokolását: *„A törvényjavaslat indokolása azért javasolta a tényállásban leírt cselekményeket büntetendővé nyilvánítani, mert „a különböző szélsőséges (fasiszta és bolsevista) szimbólumok továbbélése, újra felhasználása felhőborítja, jogos érzékenységekben sérti a társadalom jelentős részét. Ugyanakkor a törvényjavaslatban leírt cselekmények rontják hazánk nemzetközi hírnevét is.”*

További, alapvető megállapítások, idézetek az AB határozatából:

„A törvény nem az elkövetőnek a jelképekkel való azonosulását tiltja, hanem azok kifelé irányuló felhasználását...”

„Az Alkotmánybíróság akkor azt vizsgálta, hogy:

– elkerülhetetlenül szükséges-e a véleménynyilvánítás és sajtószabadság korlátozása a tényállásban leírt magatartások esetén, – a korlátozás megfelel-e az arányosság követelményeinek, azaz az elérni kívánt célhoz a büntetőjog eszközrendszere általában és ezen belül az adott büntető tényállás szükséges és megfelelő-e.

Az Alkotmánybíróság említett határozata szerint “a véleménynyilvánítás és sajtószabadság körében az emberek meghatározott csoportjai elleni gyűlöletkeltés alkotmányos védelemben részesítése feloldhatatlan ellentmondásban lenne az Alkotmányban kifejezésre jutó politikai berendezkedéssel és értékrenddel, a demokratikus jogállamiságra, az emberek egyenlőségére, egyenlő méltóságára, valamint a diszkrimináció tilalmára, a lelkiismereti és vallásszabadságra, a nemzeti, etnikai kisebbségek védelmére, elismerésére vonatkozó alkotmányos tételekkel.”

„Maga az Abh. is a történelmi helyzetre, a rendszerváltás körülményeiből adódó társadalmi feszültségekre figyelemmel volt, amikor megállapította: “A rendszerváltás... feszültségekkel jár. E feszültségeket kétségtelenül fokozhatja, ha egyesek büntetlenül adhatnak kifejezést nagy nyilvánosság előtt bizonyos csoportokkal szembeni gyűlöletüknek, megvetésüknek vagy ellenérzésüknek.”

„Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint büntetőjogi védelem alá vonható a közösségek méltóságát sértő, köznyugalmat veszélyeztető magatartás, ha ez nem kifejezetten meghatározott, azonosítható személy ellen irányul; a kitűzött cél elérése érdekében elvben nincs más és esetleg enyhébb eszköz, mint a büntetőjogi szankció.”

„Az Alkotmány az élethez való jog mellett, azzal azonosan, az emberi méltósághoz való jogot kiemelten védi. A Magyar Köztársaság demokratikus jogállam. Magyarország jogállammá minősítése ténymegállapítás és program egyszerre”. A demokratikus jogállamisághoz szorosan kapcsolódik az alkotmányos rend fenntartása és működtetése. Az Alkotmány nem értéksemleges, az Alkotmánynak van

értékrendje. Az alkotmányos értékekkel összeegyeztethetetlen véleménynyilvánítást az Alkotmány 61. §-a nem védi.

„A törvény csupán a három kiemelt elkövetési magatartást... aktív cselekvőséget ítéli olyannak, amely a demokratikus jogállam értékeivel szemben áll, mert alkalmas arra, hogy a hallgatóságra nem egyszerűen "sértő, meghökkentő vagy aggodalmat keltő", hanem kifejezetten félelmet ébresztő, fenyegető hatása legyen azáltal, hogy a megvetett ideológiákkal való azonosulást, az eszmék nyilvános terjesztésének szándékát tartalmazza. Ez pedig alkalmas arra, hogy a demokratikus társadalom egészét, különösen pedig azok jelentős csoportjai, közösségei emberi méltóságát sértse, akik elszenvetők voltak a tiltott jelképekben sűrűsödő mindkét eszméhez és jelképekhez tapadó, használatuk mellett elkövetett legsúlyosabb bűncselekményeknek.”

„Rámutat az Alkotmánybíróság arra, hogy a szabad véleménynyilvánítás az Egyezmény értelmében is "kötelezettségekkel és felelősséggel" jár együtt. A demokratikus jogállami értékek védelme az állam minden szervének kötelessége, kötelesség az emberi személy méltóságának tisztelete is. Az erőszak, a gyűlölet, a szembenállás megnyilvánulásaival szemben fel kell lépni. A

demokrácia rendkívül összetett fogalmához hozzátartozik az erőszakról, az erőszakkal fenyegetésről mint a konfliktusmegoldás eszközeiről való lemondás. A szóban lévő jelképeknek minden korlátozás nélküli, nyilvános, szabad használata a jelen történelmi helyzetben az emberi személy méltóságát tisztelő, ezért a gyűlölet és agresszió eszméit elítélő, a demokrácia értékei mellett elkötelezett minden személyt súlyosan sért, és különösen sérti a náciizmus és a kommunizmus üldözöttjeit.

Magyarországon elevenen él a köztudatban és az üldözéseket túlélők közösségeiben a tiltott jelképekben sűrűsödő mindkét eszme emléke és a jelképek használata mellett elkövetett minden bűn; ezek nem merültek feledésbe. Közöttünk élnek a súlyos sérelmet szenvedett személyek és hozzátartozóik. A jelképek használata felidézi a még közeli múltat az akkori fenyegetésekkel, az embertelen szenvedéseket, deportálásokat és halált hozó ideológiákat.”

„Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy Magyarország történelmi tapasztalatai, és az alkotmányos értékeket fenyegető az a veszély, amelyet ma még az elmúlt diktatúrák ideológiáin alapuló tevékenységeknek a nyilvánosságban való megjelenése jelenthet a magyar társadalomra, meggyőzően, objektíve és ésszerűen igazolják e tevékenységek tiltását és a büntetőjogi eszközökkel való fellépést; a véleménynyilvánítási szabadságnak a Btk. 269/B. § (1) bekezdésében megjelenő korlátozása a történelmi háttér fényében nyomós társadalmi szükségletre adott válasznak tekintendő.”

Két idézet a határozat rendelkező részével egyet nem értő, kiváló alkotmányjogász-alkotmánybíró: Dr, Kukorelli István különvéleményéből:

„Természetesen a szélsőséges eszmék szimbólumainak használata bizonyos körülmények között méltóságot sértő lehet. **Ha valaki azért használja a náci vagy a kommunista múltat felidéző jelképeket, hogy meghatározott személyeket, illetve személyek egy meghatározott csoportját zaklassa, sértegesse, akkor az elkövető felelősségre vonása indokolt. Különösen fontos a büntetőjogi szankció alkalmazása azokkal szemben, akik oly módon nyilvánítják ki szélsőséges politikai**

meggyőződésüket, hogy a sérelmet szenvedetteknek nincs módjuk kitérni a közlés elől (“foglyul ejtett közönség”). „Meggyőződésem, hogy a szabadságszerető emberek **határozottan szemben állnak az antidemokratikus eszmékkal, és a választópolgárok nagy többsége nemet mond minden, az alkotmányos rendet veszélyeztető radikalizmusra.**” (sic!) **Megjegyzés: a 90-es évek során, de még 2000-ben is okkal lehetett feltételezni a honi demokrácia olyan erejét, amely a büntetőjog ultima ratio-ja nélkül szorítja margóra vagy azon is kívül a (fél)fasiszta radikalizmust. Ez az illúzió mára letűnt.**

Még a szorosán vett közjogi szakma sem fordít figyelmet **egy másik**, közvetve - és sajnálatosan féloldalas, a 2000. évi 14-es határozathoz képest elkent – 2001-ben kiadott AB határozatra. A 33/E/2000. számú AB határozat pedig a lényegét tekintve megerősíti, hogy nincs alkotmánysértő mulasztás, mivel **van kellő hatályos törvényi szabályozás a fasiszta jellegű szervezetek léte, működése ellenében.** Mind a párizsi békeszerződést a honi jog részévé tevő 1947. évi XVIII. törvény 4. cikke, mind pedig az 1945. évi V. törvénnyel becikkelyezett fegyverszüneti egyezmény 15. pontja, és akkor idézem az AB határozat pár kulcs-mondatát:

„A fentiekből kitűnően a Magyar Köztársaság jogszabályai, elsősorban az Alkotmány, a Btk. és az egyesülési törvény megfelelő garanciákat tartalmaznak annak érdekében, hogy a fasiszta jellegű politikai, katonai avagy katonai színezetű, illetve az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges – esetleg **revizionista** – **propagandát kifejtő szervezetek** közül azok, amelyek célja az, hogy a népet demokratikus jogaitól megfosssák, ne működhessenek a Magyar Köztársaság területén. A Magyar Köztársaság a békeszerződés 4. Cikke alapján fennálló nemzetközi jogi kötelezettségeit **teljesítette.** A fegyverszüneti egyezmény 15. pontja egy a békeszerződés 4. Cikkének szövegéhez igen **hasonló rendelkezést** tartalmazott. Eszerint:

“15. Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy haladéktalanul feloszlatja a magyar területen levő összes **hitlerbarát (sic!) vagy más fasiszta politikai, katonai és katonai jellegű szervezeteket,** valamint az egyéb olyan szervezeteket, amelyek az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát folytatnak, és a jövőben nem tűri meg ilyen szervezetek fennállását.”

Konklúzió ugyanebből az AB határozatból:

„Megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy **a békeszerződés 4. Cikke nem csupán az egyesülési szabadságot, hanem – mint ahogy arra az indítványozó is utal – áttételesen a véleménynyilvánítási szabadságnak az Alkotmány 61. §-ában foglalt jogát is érinti.**

Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság utal töretlen gyakorlatára, miszerint “a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleményszabadságot **korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni.**”

Megjegyzésem: üti egymást az AB fenti két következtetése, mert az első mondat a fasiszta-beszéd alkotmányos korlátjáról, míg a második ennek pont az ellenkezőjéről értekezik. A múltra és a jövőre egyaránt vonatkozó, honi törvényben is foglalt nemzetközi kötelezettség-vállalásunk nyilvánvalóan az elsőt nyomatékosítaná.

Egyéb jogi szakmai megfontolások és érvek

Egy normaszöveg esetleges kodifikációs (norma-szerkesztésbeli) hibája alapesetben nem alkotmányossági kérdés. Csak akkor válik azzá, ha a norma tartalma sérti a jogbiztonságot, a kiszámíthatóságot, a normavilágosságot, azaz pl. értelmezhetetlen, betarthatatlan. Ez az eset nem ilyen. Az elfogadott Btk-passzusból talán hiányzik a **holokauszt tényének dicsőítése, /méltatása/, mint tilalmazott elkövetési magatartás.** Feltételezhető, ám nem bombabiztos, hogy ez a felszínen tetten érhető hiány valós: egyelőre erre nézve nincs bírósági gyakorlat. Axióma: a bíró(ság) szükségképpen értelmezi, amikor alkalmazza a jogot, tőle ezt elvitatni nem lehet, ám a bírót köti pl. az AB határozatban foglalt értelmezés. Nyilvánvaló pl., hogy a „ki itt az áldozat” című opposíció hibás, mert az AB határozatai a közösség méltóságát is védendőnek ítélik meg, nem csupán az egyénekét. Irreleváns, hogy a megsértett méltóságú egyén vagy közösség múlt avagy jelen idejű-e: ennek jelentősége a polgári jogi személyiségi jogi perben volna.

Ugyanakkor: a törvények ún. (miniszteri) indokolása megadja a valódi célt és indokot, ami a Btk-tényállás társadalomra veszélyességét jelöli meg. Láttuk: ez az AB gyakorlatában is jelentős, s itt vitán felüli.

A **jogszabályok értelmezésének vannak axiomatikus értékű lépcsői**, amelyeket általában (!) a jogászok ismernek, de mások is tanulnak. /Ezek száma alapvetően négy, de egyes vélemények szerint lehet ugyanez, sajátos csoportosításban hat-hét elemű is. Ehelyütt az egyszerűbb változat kap szerepet./ Kulcs: kevés megállni a szavak nyelvtani értelménél. A jogban a **nyelvtani értelmezés** a kiinduló szint: a szótani, mondattani, köznapi, köznyelvi megközelítés ez. De a jogi nyelv nem csupán természetes képződmény, hanem képzett formáság is. Olykor a nyelvi megjelenítés a tartalomra nem kellőképpen hat meghatározóan. Következik a 2. stáció: a **logikai értelmezés**. Itt jön elő, hogy mi felel meg a formális logika követelményeinek, mi mivel azonos vagy eltérő, a jogban kötelezően fennáll az ellentmondás-mentesség igény: tehát túllépve a nyelvtani szóhasználaton, megfejtjük a szabály logikai tartalmát. A harmadik szint a **rendszerintézményi értelmezés**: egybevetjük a normát a többi jogtétellel, törvények vagy jogágak azonos vagy eltérő szabályival, egyéb jogi fogalmakkal, definíciókkal, s *ebben az összefüggésben leljük meg a mélyebb, átfogóbb értelme(zés)t*. Végül, következik a **negyedik szint: a történeti értelmezés**: ebben a norma geneziséét, szakmai-politikai célját, okát, előéletét, fejlődésivét kutatjuk, kibontva, hogy mire, miért és miként reagál. Evidens, hogy mindebben az AB határozatoknak meghatározó szerepük van. Innen nézve kicsinyes, laikus próbálkozás fanyalogni a nyelvtani értelmezés origóján. Próba:

Mi a holokauszt-tagadás nemzetközileg elismert, bevett büntethetőségének valódi, történeti oka, eredete, lényege? (Mellőzném itt, hogy csupán az EU-s keret-egyezményben vállalt kötelezettségünkre utaljak, miként azt is, hogy a Római Egyezmény 17. cikkével példálózzak.) **A II. világháború tanulságaként keletkezett európai jogállami emberi jogi rend katartikus alapja** a kulcs: az alapvetően védendő jogi tárgy. *Soha többé fasizmust, még verbálisan lebutítva sem. És persze, soha többé kommunista diktatúrát sem!* Nem az emberi ostobaságot kell és lehet itt büntetni, hanem a revízió aktív szándékát, az újsütetű bűnbak-képzést, az emberi méltóságot sértő, kinyilvánított gyűlölet-keltést. És azokat a „technikákat”, amelyek az előbbieket szolgálják. Egyfajta **politikai reinkarnációt gátol** az ilyen törvény: azt,

hogy a verbális agresszió tettlegesbe menjen át. Cromwell idézhető: serkéből lesz a tetű. Tudvalévő: majd' mindegyikből lesz is!

Végül, egy **morális megfontolás**: számomra nem mindegy, hogy a zömmel tudatos, önkorlát nélküli jogsértők pártján állunk-e, vagy azokén, akik az előbbiekkal szemben védelemre szorulnak. Nem mindenki lesz jogsértő, de bárki lehet annak áldozata. Bárki joga odáig (már nem) terjed, ahol a másik ugyanúgy védendő ember joga, szabadsága kezdődik. Aki ezt nem akceptálja, az keveset ért meg az alkotmányos érték-rendből és a jogállamiságból, s talán azt is csupán „nyelvtanilag”.

Válasz a közIránytű kérdéseire: Nem kell tartani attól, hogy egy jószándékú ember nyílt vitában a *legjobb szándéka ellenére félrebeszél*. A **Btk. adott tényállása csak szándékosan valósítható meg**, ezért a bűnös szándék nélküli beszéd nem büntetendő. Ha nyomozás kideríti, hogy pl. egy hót-dinka ostoba ember a lelátón átvesz és skandál butaságot, ezt a deliktumot elkövetni alig(ha) tudja: kell ui. ide egy kis ártó gögyi?! Az alapjogi teszt szükségességi-arányossági mércéje a korábbi AB-döntés tükrében igazolható. Azok a hasonlítgatások, amelyek **egyéb gáztettek** ugyanilyen mércéjű elítélését igénylik, későbbi, további jogalkotások témái lehetnek, s bizonyára lesznek is. Ott van ebben az alkotmányos határ, hogy a szabályozás nem valósít-e meg hátrányos megkülönböztetést? Első ránézésre nem: az AB-nek erre nézve is a köznyelvtől eltérő teszt-je, mércéje van. Ehelyütt arra nem térnék ki.

Az meg absurdum volna, ha e tárgyban Magyarországgal szemben valaki Strasbourgban, Brüsszelben nyerni tudna (lásd: Római Egyezményre, ill. keret-egyezményre való utalásokat), de itthon a jog a védelmi funkcióját ismét csak feladná. Strasbourg emberi jogi bírósága számos határozatából élesen kiolvashatóan, nyomatékosan antifasiszta. Az EU anti-rasszista elkötelezettsége közismert. A XXI. századelő Magyarországa nem fasiszta, nem sovén vagy revizionista állam, ill. társadalom. Ám egyes tendenciáiban, közbeszédében, főként az EP-választások után, s a mostani választási kampányban immár rasszizmusra, neonáci kilengésekre hajló, azokkal szemben többé-kevésbé tehetetlen ország. Utóbbiakkal szemben, '45, '47 óta, honi törvények mentén is fel kell(ett volna) lépni - akár az egyesülési-pártalapítási szabadság alkotmányos korlátait is érvényre juttatva – főként az ügyészségnek és a bíróságnak. A legtöbb jogi feltétele adott az alkotmányos értékrend, s benne a közösség méltóságának a védelmére: s ebben immár eggyel több, új elem is rendelkezésre áll.

Az államfőnek a törvényt kihirdető elhatározása tehát reális, bölcs és megalapozott. A törvényhez fűzött megjegyzése: ti., hogy mikor mi helyes vagy helytelen a választási kampány idején, maga is egyfajta kampányhír, s mint ilyen, az államfő hiányzó politikai felelősségére tekintettel: szerencsétlen. Egyszerűen: mert nem a fasiszták-antifasiszták között folyik-formálódik a választási kampány. A 2010. 02.22-i parlamenti határozat-hozatalnak pedig formai-időbeli-közjogi alkotmányossági akadályja sem volt.

Budapest, 2010. március 14.

Összeállította: Kolláth György